

КАФЕДРА СТАРОВИННОЇ МУЗИКИ

Методика викладання фахових дисциплін у закладах вищої освіти

Освітній ступінь	Магістр	Курс	1
		Семестр	1, 2
Спеціальність	В5 «Музичне мистецтво»		
Освітньо-професійна програма	«Музичне мистецтво»		
	Орган		
Статус	Обов'язкова	ECTS	3
		Годин	90
		Лекційні	30
		Семінарські	30
		Самостійна робота	30
		Форма контролю	Залік, екзамен

Інформація про викладача

ПІБ	Булибенко Галина Вікторівна, професорка, професорка кафедри старовинної музики Національної музичної академії України імені П.І. Чайковського, заслужена діячка мистецтв України
Профіль викладача	orcid:0000-0002-1062-8796
e-mail	galinabulybenko@gmail.com

АНОТАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Органне виконавство прагнення досягнути гармонійного розвитку людської особистості і надає саме музичному мистецтву надзвичайно важливу роль, бо воно впливає на духовний світ людини. Перед викладачем-органістом стає дуже важке завдання – виховати високопрофесійного органіста-виконавця. Для цього треба швидко пройти початковий період навчання (програма музичного училища) і перейти до викладання предметів вищої школи.

Програма «Методика викладання фахових дисциплін у закладах вищої освіти» освітнього ступеня «Магістр» розрахована на органістів, які вже мають спеціальну органну підготовку і засвоїли весь пакет дисциплін, який викладається у ЗВО для одержання ступеня «Бакалавр».

Основною метою викладання курсу «Методика викладання фахових дисциплін у закладах вищої освіти» є підготовка фахівців-органістів широкого профілю, які на високому професійному рівні зможуть викладати «Фах (підготовка магістерської виконавської програми). Орган», «Методику гри на органі», «Історію органного мистецтва» та вести «Ознайомчий курс органа» у фахівців інших напрямків (з урахуванням специфіки кожного з напрямків) у фахових передвищих та вищих закладах освіти.

Завданням курсу є придбання необхідних навичок для викладання фаху «Орган» та інших спеціальних предметів даної спеціалізації у закладах вищої освіти України та за кордоном. Накопичення необхідних теоретичних знань для читання лекцій та проведення індивідуальних занять у фахових передвищих та вищих закладах освіти нашої країни з фаху «Орган».

Здобувач повинен знати:

- основні методи викладання курсу органа у будь-якому музичному закладі нашої держави (з урахуванням диференціації використання учнем одержаних знань в різних галузях музичної культури України);
- методичну послідовність роботи над будь-яким органом твором з метою його викладання та концертного виконання;
- основні органні стилі та відповідний їм репертуар;
- теоретичні основи гри на органі;
- основні голоси органа та правила їх стилістичного використання та взаємозаступання;
- основні правила аутентичного виконання старовинних та романтичних творів та їх грамотне виконання на сучасних органах;
- художні особливості різних національних шкіл та виконавські методи роботи над ними.

Здобувач повинен вміти:

- творчо використовувати весь комплекс дисциплін, засвоєних за час навчання у ЗВО;
- викладати весь комплекс теоретичних та практичних дисциплін з фаху «Орган» у закладах вищої освіти;
- орієнтуватися в різноманітних музичних стилях і жанрах;
- володіти засобами виконавської виразності та технічною майстерністю;
- проводити музично-просвітницьку діяльність серед музикантів інших фахів;
- стилістично грамотно редагувати та рецензувати органні твори.

Програмні компетентності

Загальні компетентності (ЗК):

- ЗК 2. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми.
- ЗК 3. Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології.
- ЗК 4. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
- ЗК 5. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях
- ЗК 6. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).
- ЗК 7. Здатність до міжособистісної взаємодії
- ЗК 9. Здатність працювати автономно.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності спеціальності (СК):

- СК 1. Здатність створювати, реалізовувати і висловлювати свої власні художні концепції.
- СК 2. Усвідомлення процесів розвитку музичного мистецтва в історичному контексті у поєднанні з естетичними ідеями конкретного історичного періоду.
- СК 3. Здатність розробляти і реалізовувати творчі проекти по створенню / інтерпретації / аранжуванню та перекладу музики.
- СК 4. Здатність інтерпретувати художні образи у виконавській / композиторській / педагогічній діяльності.
- СК 5. Здатність збирати та аналізувати, синтезувати художню інформацію та застосовувати її для теоретичної, виконавської, педагогічної інтерпретації.
- СК 6. Здатність викладати спеціальні дисципліни в закладах освіти з урахуванням цілей навчання, вікових та індивідуальних особливостей здобувачів освіти.
- СК 7. Здатність аналізувати виконання музичних творів або оперних спектаклів, здійснювати порівняльний аналіз різних виконавських інтерпретацій, у тому числі з використанням можливостей радіо, телебачення, Інтернету.

СК 8. Здатність взаємодіяти з аудиторією для донесення музичного/навчального матеріалу, вільно і впевнено репрезентувати свої ідеї (художню інтерпретацію) під час публічного виступу.

Програмні результати навчання

ПРН 1. Володіти професійними навичками виконавської, творчої та педагогічної діяльності.

ПРН 3. Визначати стильові і жанрові ознаки музичного твору та самостійно знаходити переконливі шляхи втілення музичного образу у виконавстві.

ПРН 4. Професійно здійснювати аналіз музично-естетичних стилів та напрямків.

ПРН 5. Вибудовувати концепцію та драматургію музичного твору у виконавській діяльності, створювати його індивідуальну художню інтерпретацію.

ПРН 6. Володіти музично-аналітичними навичками жанрово-стильової та образно-емоційної атрибуції музичного твору при створенні виконавських та педагогічних інтерпретацій.

ПРН 7. Володіти термінологією музичного мистецтва, його понятійно-категоріальним апаратом.

ПРН 8. Здійснювати викладання гри на інструменті / вокалу /диригування / теорії, історії музики / композиції з урахуванням потреб здобувача освіти, цілей навчання, вікових та індивідуальних особливостей здобувача.

ПЕРЕЛІК ТЕМ

Змістовий модуль 1. «Викладання практичних курсів фаху орган»

Тема 1. Вступ до предмету. «Фах (спеціальний інструмент) Орган» та важливість його існування

Тема 2. Нерозривність існування педагогіки і виконавства

Тема 3. «Фах (спеціальний інструмент) Орган». Бакалавр

Тема 4. Фах (спеціальний інструмент). Категорія здобувачів освітнього рівня «Магістр»

Тема 5. Предмет «Методика викладання гри на органі»

Змістовий модуль 2. «Теоретичні основи викладання дисципліни»

Тема 6. «Історія органного мистецтва»

Тема 7. Практичний та теоретичний аспекти викладання «Фах (спеціальний інструмент) Орган»

Тема 8. Основні принципи формування відкритих виступів

Тема 9. «Ознайомчий курс органа» для здобувачів фортепіанного факультету (лекційний курс)

Тема 10. Курс «Спеціалізація» (формування програм навчання)

Тема 11. Дисципліна «Мистецтво складання органних транскрипцій» та її значення

Тема 12. Робота з композиторами. «Практичні основи створення музики для органа»

ФОРМИ ТА ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ

1. Вербальний: інтерактивний (діалог, бесіда).
2. Практичний: аналітична практика;
3. Наочний: демонстрація.

НАВЧАЛЬНІ РЕСУРСИ

Основні та додаткові матеріали до навчальної дисципліни надсилаються персонально електронною поштою, Viber, Messenger, Telegram.

МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Головною **формою контролю** при викладанні предмету «Методика викладання фахових дисциплін у закладах вищої освіти» для здобувачів освітнього ступеня «Магістр» є залік наприкінці I семестру та екзамен наприкінці II семестру навчання. **Поточною формою контролю** роботи здобувача залишається семінарське заняття після кожної лекції. До форм контролю також входить відвідування здобувачем фахових занять зі спеціалізації «Орган» та безпосередня практична участь в цих заняттях.

Система оцінювання

№ з/п	Контрольний захід оцінювання	Всього %
1.	Виступи на академічних концертах	10
2.	Виступи в концертах класу/ ансамблевих концертах	15
3.	Участь у майстер-класах (активна форма), конкурсах, фестивалях, запис відео для участі в онлайн конкурсах та інших творчих проектах	10
4.	Участь у майстер-класах (пасивна форма), семінарах, практикумах, що присвячені проблемам ансамблевого виконавства	10
5.	Відвідування культурно-мистецьких заходів з подальшим аналізом	5
6.	Залік, екзамен	50
	Всього	100

Критерії оцінювання знань здобувачів

90–100–А– відмінно – Здобувач систематично відвідує заняття та відповідає на семінарах, творчо підходить до педагогічної роботи. Знання здобувача охоплюють весь курс викладання спеціалізації «Орган», він глибоко розуміє доцільність кожної фахової дисципліни для подальшого викладання. Здобувач блискуче відповів на запитання білету, продемонстрував знання спеціальної літератури, володіє виконавською майстерністю, яка необхідна для викладання фахових дисциплін у ЗВО України. Має розвинену концертну практику, оволодів специфікою роботи з різними учнями, швидко та творчо підходить до питань адаптації до акустики залу та складанню грамотного реєстрування.

82–89–В– добре – Здобувач систематично відвідує заняття та якісно працює на семінарах, творчо підходить до педагогічної роботи. Знання здобувача охоплюють весь курс викладання спеціалізації «Орган», він розуміє доцільність кожної фахової дисципліни. Здобувач якісно відповів на запитання білету, продемонстрував знання спеціальної літератури, володіє виконавською майстерністю, яка необхідна для викладання фахових дисциплін у ЗВО України. Має розвинену концертну практику, оволодів специфікою роботи з різними учнями, швидко та творчо підходить до питань адаптації до акустики залу та складанню грамотного реєстрування.

74–81–С– добре – Здобувач систематично відвідує заняття та не повно відповідає на семінарах, він творчо підходить до педагогічної роботи. Знання здобувача охоплюють весь курс викладання спеціалізації «Орган». Здобувач добре відповів на запитання білету, продемонстрував знання спеціальної літератури, володіє виконавською майстерністю, яка необхідна для викладання фахових органних дисциплін у ЗВО України. Має концертну практику, оволодів специфікою роботи з різними учнями, творчо підходить щодо питань адаптації до акустики залу та складанню грамотного реєстрування.

64–73– D – задовільно – Здобувач іноді пропускає лекційні заняття та не повно відповідає на семінарах. Знання здобувача не повні. Здобувач неповно відповів на запитання білету, продемонстрував знання спеціальної літератури, посередньо володіє виконавською майстерністю, яка необхідна для викладання фахових дисциплін у ЗВО України. Має не

дуже активну концертну практику, але добре оволодів специфікою роботи з різними учнями, може грамотно скласти реєстрування, яке буде відповідати стилю.

60–63– Е – задовільно – Здобувач пропускає лекційні заняття. Знання здобувача не повні. Здобувач посередньо відповів на запитання білету, продемонстрував посередні знання спеціальної літератури, задовільно володіє виконавською майстерністю, яка необхідна для викладання фахових дисциплін у ЗВО України. Має не дуже активну концертну практику, не повністю оволодів специфікою роботи з різними учнями, не грамотно складає реєстрування, яке буде відповідати стилю.

35–59–FX – незадовільно – Здобувач часто пропускає лекційні та семінарські заняття. Знання здобувача не охоплюють курс викладання спеціалізації «Орган». Здобувач неповно відповів на запитання білету, майже не знає спеціальну літературу. Майже не має концертної практики, погано займався з учнями, не може грамотно скласти реєстрування, яке б відповідало стилю.

1–34– F – незадовільно – Здобувач часто пропускає лекційні та семінарські заняття. Знання здобувача не охоплюють курс викладання спеціалізації «Орган». Здобувач не відповів на запитання білету, майже не знає спеціальну літературу. Здобувач не має концертної практики, погано займався з учнями, не може грамотно скласти реєстрування, яке б відповідало стилю.

ІНКЛЮЗИВНЕ НАВЧАННЯ

Навчальна дисципліна може викладатися для більшості здобувачів з особливими освітніми потребами.

НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЮ МОВОЮ

Курс передбачає звернення до матеріалів іноземними мовами. Заохочується прагнення здобувачів до опрацювання матеріалу за допомогою англомовних джерел - книг, статей, онлайн-курсів тощо, які відповідають тематиці конкретних занять.

НЕФОРМАЛЬНА ОСВІТА

У межах вивчення навчальної дисципліни передбачається участь здобувачів у публічних виступах в якості виконавця, помічника органіста або ведучого концертного виступу органного класу, а також відвідування найрізноманітніших культурно-мистецьких заходів.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Арнонкур Н. «Музика як мова звуків. Шлях до нового розуміння музики.» (Суми: вид. «Собор», 2002) переклад Приходько І. з видання (Harnoncourt N. Vusik als Klangrede: Wege zu einem neuen Musikverständnis. Salzburg, 1982)
2. Булибенко Г. Стаття "Сторінки з історії органного класу Київської консерваторії", сб. "Українське музикознавство", вип. 25, 1995р.
3. Булибенко Г. Стаття "Арсеній Миколайович Котляревський. Київський період життя", сб. "Українське музикознавство", вип. 29, 1998р.
4. Булибенко Г. «Органа транскрипція камерних творів» (Луцьк «Волинська обласна книгарня» 2012)
5. Булибенко Г. Стаття "Декілька коментарів про органи та органістів України", сб. "Українське музикознавство", вип. 31, 2002р.
6. Булибенко Г., Коростельов В., ст. "Арсеній Котляревський та сучасна українська органна школа", сб. "Академія музичної еліти України", 2004р.
7. Бондаренко М., Динамічна рівновага мелодійного та гармонійного коренів у музиці Й.С. Баха як фактор виховання слуху, (сб. «Бах і сучасність», Київ, «Музична Україна», 1985, стор.136-148)

8. Герасимова-Персидська Н., Й.С. Бах та Д. Шостакович, (сб. «Бах і сучасність», Київ, «Музична Україна», 1985, стор.33-43)
9. Горюхіна Н., Стиль музики Й.С. Баха, (сб. «Бах і сучасність», Київ, «Музична Україна», 1985, стор.19-32)
10. Жаркова В. Історія західної музики: Homo Musicus від античності до бароко: навчальний посібник. Київ : ArtHuss, 2022. 548 с.
11. Епохи історії музики в окремих викладах: навч. посібник: у 2 т. / пер. з нім. та ред.-упоряд. Ю. Семенов. Т. 1 : Арс-антиква. Арс-нова. Гуманізм. Ренесанс. Одеса : Будівельник, 2004. 188 с.
12. Коростельов В. Художні ідеали західного християнства та деякі особливості середньовічного органобудування// Музичне мистецтво і релігія. - К. - 1994.
13. Котляревський А. «Мудрий наставник» (сб. «Бах і сучасність», Київ, «Музична Україна», 1985, стор. 11-18)
14. Котляревський А. «Орган в Україні» (жур. «Музика», №2, березень-квітень 1972)
15. Котляревський І. «Темп та його позначки в творах Й.С.Баха» (сб. «Бах і сучасність», Київ, «Музична Україна», 1985, стор. 89-99)
16. Майкапар О. «Тайнопис Баха» (інтернет)
17. Пясковський І., Взаємодія модальних та тонально-функціональних принципів у музичному мисленні Й.С.Баха, (сб. «Бах і сучасність», Київ, «Музична Україна», 1985, стор. 100-110)
18. Сікорська Н. В. Бароко і Романтизм: стиль в дзеркалі клавірної редакції ХІХ століття / Наталія Сікорська // Проблеми взаємодії мистецтва, педагогіки та теорії і практики освіти : зб. наук. пр. / Харків. держ. ун-т мистецтв ім. П. П. Котляревського. — Харків, 2008. — Вип. 22. — С. 59—72.
19. Сікорська Н. В. Клавірна музика бароко в редакціях другої половини ХІХ ст.: становлення історично інформованого виконавства : дисертаційне дослідження (на правах рукопису). — Київ, НМАУ ім. П. І. Чайковського, 2016. — 287 с.
20. Сікорська Н. В. Про особливий тип редакцій клавірної музики Бароко в другій половині ХІХ — на початку ХХ століття / Наталія Сікорська // Наук. вісн. Нац. муз. акад. України ім. П. І. Чайковського. — Київ, 2011. — Вип. 102, кн. 5. — С. 271—290.
21. Сікорська Н. В. Основні аспекти виконавського стилю Бароко: досвід узагальнення з позицій сучасної науки і практики / Наталія Сікорська // Наук. вісн. Нац. муз. акад. України ім. П. І. Чайковського. — Київ, 2014. — Вип. 109, кн. 6. — С. 96—116.
22. Сікорська Н. В. Редагування клавірної музики Бароко у французьких антологіях ХІХ ст. / Сікорська Н. В. // Часоп. Нац. муз. акад. України ім. П. І. Чайковського. — Київ, 2010. — №3 (8). — С. 159—171.
23. Сікорська Н. В. Стильовий аспект нотного письма Бароко крізь призму клавірних редакцій епохи Романтизму / Наталія Сікорська // Наук. вісн. Нац. муз. акад. України ім. П. І. Чайковського. — Київ, 2008. — Вип. 78. — С. 276—288.
24. Титенко Д. Еволюція клавірних музичних інструментів наприкінці ХVІІ-ХVІІІ ст. / Д.П.Титенко // Традиційне музикування українців у європейському просторі: Матеріали ІІІ міжнародної науково-практичної конференції. 11-12 жовтня 2007 р. — К.: ДАККІМ, 2008. — С.132-140
25. Фоменко Н. В. «Stylus phantasticus» на прикладі музики Матіаса Векмана. Науковий вісник Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського: зб. статей. Вип. 102. Київ: НМАУ імені П. І. Чайковського, 2011. С. 225—242.
26. Фоменко Н. В. «Stylus phantasticus»: про ритмічну свободу в клавірній музиці епохи Бароко. Київське музикознавство : зб. статей. Вип. 40. Київ, 2011. С. 13—22.
27. Фоменко Н. В. Фактура та артикуляція в «Stylus phantasticus» ХVІ століття: особливості організації фактури. Науковий вісник Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського: зб. статей. Вип. 108: Механізми новацій у музичній творчості. Київ: НМАУ імені П. І. Чайковського, 2013. С. 153—165.

28. Фоменко Н. В. Імпровізаційна складова у виконанні добахівських токат. Науковий вісник Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського: зб. статей. Вип. 109: Старовинна музика – сучасний погляд. Київ: НМАУ імені П. І. Чайковського, 2014. С. 163–173.
29. Фоменко Н. В. Афект в теорії та виконавській практиці «*Stylus phantasticus*» (на прикладі «Хроматичної фантазії» Й. С. Баха). Культура і сучасність : альманах. Київ : ІДЕЯ ПРИНТ, 2019. № 2. С. 130–136.
30. Фоменко Н. В. Дисонанс у системі виразових засобів і виконавській практиці клавирного мистецтва Бароко. Часопис Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського : наук. журнал. Київ : НМАУ імені П. І. Чайковського, 2020. Вип. № 2–3 (47–48). С. 151–167.
31. Цірікус О., Про «експериментаторство» Й.С.Баха як відображення тенденцій епохи, (сб. «Бах і сучасність», Київ, «Музична Україна», 1985, стор.80-88)
32. Шабалтіна С. М. Авторські вказівки та виконавська свобода в музиці Бароко і сучасності // Науковий вісник НМАУ ім. П.І. Чайковського: Музично-творчий процес: наукові рефлексії: [зб. статей].– К., 2008. – Вип. 72.– С.192-200.
33. Шабалтіна С. М. Вплив клавирного мистецтва минулого на сучасне фортепіанне виконавство // Науковий вісник НМАУ ім. П.І. Чайковського. – К., 2011. – Вип.102.– С.291-303. – (Серія «Старовинна музика: сучасний погляд»: кн.5).
34. Шабалтіна С. М. До питання про жанрові витоки клавирної токати і сонати // Науковий вісник НМАУ ім. П.І. Чайковського: Жанр як категорія музичної творчості: [зб. статей].– К., 2009. – Вип.81. – С.147-152.
35. Шабалтіна С. М. Ритмічна свобода як засіб виразності в клавесинній музиці 17-18 ст. // Науковий вісник НМАУ ім. П.І. Чайковського. – К., 2007. – Вип. 61.– С.186-194. – (Серія «Старовинна музика: сучасний погляд»: кн.3).
36. Шабалтіна С. М. "Токата" чи "Прелюдія"? Історія однієї назви. – Старовина музика. – 2010. – №3(49) – С. 10-13
37. Шадріна-Личак О.В. Генерал-бас, або мистецтво акомпанементу: до проблеми виконання ансамблевої музики барокової доби / О. Шадріна-Личак // Науковий вісник Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського: [зб. статей]. – К., 2009. – Вип. 88. – Част. І. – С. 107-116. – (Серія "Старовинна музика: сучасний погляд": кн. 3).
38. Шадріна-Личак О. В. Про використання прикрас в епоху бароко. // Київське музикознавство: культурологія та мистецтвознавство (До 150-річчя Київського інституту музики ім. Р.М. Глієра); зб. статей. – К., 2017. № 55. - С. 101-111.
39. Adelung W., Einführung in den Orgelbau, VEB Breitkopf & Härtel, Musikverlag, Leipzig, 1972
40. Bach C. Ph. E. Versuch über die wahre Art das Klavier zu spielen. Vol. 1-2 / C. Ph. E. Bach. – Faksimile-Nachdruck der I. Auflage, Berlin 1753 und 1762 . – VEB Breitkopf & Härtel Musikverlag Leipzig, 1981. – 343 p., Nachwort.
41. Bukofzer M. Music in the Baroque Era, from Monteverdi to Bach. – New York : Norton and Company Inc., 1947.
42. Busch H., Zur Interpretation der französischen Orgelmusik, Merseburger Verlag, EM1136
43. Couperin F. L'Art de toucher le clavecin / F. Couperin // Méthodes et Traités: Série I: France 1600-1800: Clavecin. – En 2 volumes. – Facsimile ed. J. M. Fuzeau. – Courlay, France, 2002. – Vol. I. – P. 161–181.
44. Dolmetsch A. The interpretation of the music of the XVIIth and XVIIIth Centuries revealed by contemporary evidence. – London: Novello, 1946. – 493 p.
45. Donington R. Baroque music: style and performance / R. Donington. – London: Faber & Faber, 1992. – 206 p.
46. Ferguson H. Keyboard Interpretation. – London : Oxford University Press, 1975. – 222 p.
47. Klinda F., Organova interpretacia, OPUS, Bratislava, 1949
48. Matthaei K., Vom Orgelspiel, Breitkopf & Härtel, Leipzig 1921

- 49. Riemann H., Handbuch der Orgel, M.Hesses Verlag, Berlin 1922
- 50. Spitta Ph., J.S.Bach, Breitkopf & Härtel, Leipzig 1921
- 51. Hartmann F., Handbuch Orgelmusik, Komponisten, Werke, Interpretation, Bärenreiter-Verlag, 2002
- 52. Fischer W., Der Organist und sein Instrument, // Wege zur Orgel, s. 182-205, Evangelische Verlagsanstalt GmbH, Berlin 1987
- 53. Ottenberg H. Ein Streifzug durch ein Jahrtausend Orgelmusik // Wege zur Orgel, s. 84-143, Evangelische Verlagsanstalt GmbH, Berlin 1987